

DVI-uhrintunnistustoiminta käytännössä

Anniina Koistinen

9/2023

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Anniina Koistinen

Opinnäytetyön muoto: Dokumenttianalyysi

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Sanna Luoma ja Kari Laari

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämä opinnäytetyö käsittelee tuntemattomien vainajien tunnistamista uhrintunnistustoiminnan avulla. DVI- eli uhrintunnistustoiminta astuu kuvaan yleensä silloin, kun on tapahtunut jokin suuronnettomuus, jossa on kadonnut ja/tai menehtynyt suuri määrä ihmisiä. Tätä samaa toimintamallia käytetään myös yksittäisten tuntemattomien vainajien tunnistamisessa. Tässä työssä perehdytään tarkemmin siihen, mitä uhrintunnistustoiminta on käytännössä ja miten tuntematon vainaja lopulta tunnistetaan. Tarkoituksena on antaa lukijalle kattava käsitys siitä, mitä uhrintunnistustyö poliisissa pitää sisällään.

Uhrintunnistustoiminta on Interpolin koordinoimaa ja kansainvälisesti yhdenmukaista toimintaa. Suomessa DVI-toiminta on Keskusrikospoliisin johtamaa ja he pitävät huolen kyseisen toiminnan ajantasaisuudesta ja toimivuudesta valtakunnallisesti. Interpol on laatinut DVI-toimintaa varten oppaan, jota päivitetään säännöllisin väliajoin, ja se on sama kaikille Interpolin jäsenmaille.

Tutkimusmenetelmänä tässä opinnäytetyössä on käytetty dokumenttianalyysiä. Lähdeaineisto tähän työhön on koottu asiantuntijoiden kirjallisuudesta ja artikkeleista, julkisista lähteistä, lainsäädännöstä sekä muun muassa Keskusrikospoliisin ylläpitämästä podcastista ”Kuulusteluhuone”.

Tämän työn tarkoituksena on tuoda uhrintunnistustoiminnan toimintamalli tunnetuksi niin jo virassa oleville poliiseille kuin poliisiopiskelijoillekin. DVI-toimintaa ei sisällytetä poliisin AMK-opintoihin, ja näin ollen osaaminen ja perehtyneisyys kyseiseen aiheeseen ovat monilla juuri valmistuneilla poliiseilla hyvin vähäiset tai olemattomat. Tämän opinnäytetyön avulla kaikki aiheesta kiinnostuneet voivat perehtyä DVI-toimintamalliin ja sen toteutukseen.

Sivumäärä: 28

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 9/2023

Avainsanat: DVI, uhrintunnistus, ante mortem, post mortem, omaispoliisi, suuronnettomuus, disaster victim identification, vainaja, uhri, kuolemansyöntutkinta

ABSTRACT

Anniina Koistinen: Disaster Victim identification in practise

Type of thesis: Document analysis

Publicity: Public

Supervisors: Sanna Luoma & Kari Laari

Degree: Bachelor of police services

This thesis addresses the identification of unidentified deceased individuals through Disaster Victim Identification (DVI) operations. DVI operations usually come into play when a major disaster has occurred in which a large number of people have gone missing and/or perished. This same operational model is also used in the identification of individual unidentified deceased individuals. This work delves deeper into what Disaster Victim Identification operations entail in practice and how an unknown deceased individual is ultimately identified. The purpose is to provide the reader with a comprehensive understanding of what Disaster Victim Identification work involves within the police force.

Disaster Victim Identification operations are coordinated by Interpol and follow international standards. In Finland, DVI operations are led by the Central Criminal Police, which ensure the timeliness and functionality of this operation nationwide. Interpol has created a guide for DVI operations that is regularly updated and is the same with all Interpol member countries.

The research method employed in this thesis is document analysis. Source material for this work has been compiled from experts' literature and articles, public sources, legislation and among other things, the podcast "Kuulusteluhuone" maintained by the Central Criminal Police.

The purpose of this work is to make the operational model on Disaster Victim Identification operations more widely known, both currently serving police officers and police students. DVI operations are not included in Bachelor of police services studies, and therefore, the knowledge and familiarity with this subject are very limited or nonexistent for many newly graduated police officers. Through this thesis, anyone interested in the subject can become familiar with the operational model of DVI and its implementation.

Pages: 28

Month and year of review: 9/2023

Keywords: DVI, ante mortem, post mortem, family liaison officer, major accident, disaster victim identification, deceased, victim, cause of death investigation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSMENETELMÄ	4
2.1 Tutkimuskysymykset	5
2.2 Dokumenttianalyysi	5
2.3 Aineiston kerääminen.....	6
3 TUTKIMUKSESSA KÄYTETTY AINEISTO	7
3.1 Aiheesta tehdyt opinnäytetyöt	7
3.2 Interpol Disaster Victim Identification Guide, Uhrintunnistusohjeisto	7
3.3 Poliisihallituksen ohjeistukset	8
3.4 Muu aineisto	9
4 LAINSÄÄDÄNTÖ	9
4.1 Kuolemansyyn selvittäminen.....	9
4.2 Oikeuslääketieteellinen kuolemansyynselvittäminen	10
4.3 Kuolleeksi julistaminen	11
5 KESKUSRIKOSPOLIISIN ROOLI UHRINTUNNISTUKSESSA	12
6 UHRINTUNNISTUSJÄRJESTELMÄ	12
6.1 DVI eli Disaster Victim Identification	13
6.2 Suuronnettomuus.....	13
6.3 Suljettu onnettomuus	14
6.4 Avoin onnettomuus	14
6.5 Sekatapaus.....	14
6.6 Vaihe 1: Suuronnettomuuspaikka.....	15
6.7 Vaihe 2: Post Mortem.....	16
6.8 Vaihe 3: Ante Mortem	18
6.9 Vaihe 4: Kerättyjen tietojen yhteensovittaminen	20
6.10 Omaispoliisitoiminta	21
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	22
8 POHDINTA.....	23
8.1 Itsearviointi.....	24

8.2 Tutkimuksen eettisyys.....	25
9 LÄHTEET	27

SANASTO

Ante Mortem, AM	Kuolemaa edeltävä
Post Mortem, PM	Kuoleman jälkeinen
Antropologi	Ihmistutkimuksen asiantuntija
Odontologi	Hammaslääketieteellisen koulutuksen saanut henkilö
Patologi	Erikoislääkäri, joka tutkii ja diagnosoi sairauksia
KRP	Keskusrikospoliisi
Interpol	Kansainvälinen rikospoliisijärjestö
DVI	Disaster Victim Identification
THL	Terveystieteiden tutkimuskeskus
Obduktio	Ruumiinavaus

1 JOHDANTO

Poliisissa tuntemattomien vainajien tunnistamista varten on perustettu uhrintunnistus- eli DVI-yksikkö. DVI on lyhenne englannin kielen sanoista Disaster Victim Identification. Tämän yksikön tehtävänä on suorittaa uhrien tunnistamista esimerkiksi silloin, kun on tapahtunut jokin onnettomuus tai rikostapaus, jossa uhrien lukumäärä on suuri. Uhrintunnistukseen kuuluu myös oleellisesti se, että uhrin ovat vaikeasti tunnistettavia tai uhreja on kateissa. Uhrintunnistusta hyödynnetään suuronnettomuuksien lisäksi myös yksittäisten tapausten kohdalla. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 1.) Uhrista puhuttaessa tässä tutkimuksessa, kyseessä on kuollut henkilö.

Tutkimuksessa keskitytään poliisissa tehtävään DVI-toimintaan eli uhrintunnistukseen, mitä se on, miten sitä tehdään ja millaisissa tilanteissa. Sain idean tälle kyseiselle tutkimukselle, kun olin työharjoitteluni teknisen tutkinnan jaksolla. Teknisessä tutkinnassa minulle esiteltiin DVI-toimintaa ja mielenkiintoni aiheetta kohtaan heräsi.

Ajatuksenani oli jo aiemmin tehdä opinnäytetyön jostain kuolemansyyntutkintaan liittyvästä aiheesta, joten DVI-toiminta sopi tähän hyvin. Aihe on mielestäni myös siksi tärkeä, että poliisin AMK-opinnoissa ei ole kerrottu tai opetettu kyseisestä aiheesta mitään. Kun tiedustelin opiskelukavereiltani, tietävätkö he tästä aiheesta juurikaan, vastaus oli ei. Tämän perusteella aiheesta on mielestäni hyvä tehdä sellainen tutkimustyö, joka tuo esille DVI-toiminnan perusteita.

Työni on suunnattu ensisijaisesti poliiseille, jotka ovat kiinnostuneita kyseisestä aiheesta ja harkitsevat työskentelyä uhrintunnistuksen parissa tulevaisuudessa. Yksi tämän työn tavoitteista on herättää kiinnostusta ja lisätä tietoisuutta aiheesta sekä poliisiopiskelijoiden että jo virassa olevien poliisien keskuudessa. Työn pääasiallinen tarkoitus on tarjota kattava käsitys siitä, mitä DVI-toiminta käytännössä sisältää.

Tässä tutkimuksessa käydään läpi järjestyksessä kaikki olennaiset vaiheet, jotka liittyvät uhrintunnistamiseen. Suomessa uhrintunnistustoiminnasta vastaa Keskusrikospoliisi, ja tunnistamistoiminnassa noudatetaan Interpolin, eli kansainvälisen rikospoliisijärjestön, DVI-uhrintunnistusohjeistoa. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 2.)

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSMENETELMÄ

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tutkimusmenetelmän valintaa sekä tutkimuskysymyksiä. Tavoitteena on, että opinnäytetyön lukija ymmärtää, miksi juuri tämä tutkimusmenetelmä valittiin työn tekemiseen, ja miten se tukee tutkimuksen tavoitteiden saavuttamista. Tutkimusmenetelmän

valintaan on vaikuttanut muun muassa se, kuinka hyvin kyseinen menetelmä auttaa vastaamaan kattavasti tutkimuskysymyksiin. Tämä on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jonka tutkimusmenetelmäksi on valikoitunut dokumenttianalyysi.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön aihe on uhrintunnistus ja uhrintunnistusjärjestelmän käytäntö. Työssä keskitytään uhrintunnistuksen punaiseen lankaan ja pyritään selittämään auki oleelliset seikat uhrintunnistusjärjestelmän kannalta niin, että tutkimuksen lukijat voivat ymmärtää uhrintunnistusjärjestelmän perusteet.

Aineistona käytetään internetistä löytyviä avoimia lähteitä, kuten artikkeleita ja kirjallisuutta, haastatteluita, KRP:n Kuulusteluhuone-podcastin jaksoa ”DVI-yksikkö mukana vainajan viimeisellä matkalla” sekä aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä, jotka käsittelevät samaa aihealuetta. Näiden lisäksi tutkimuksessa avataan kirjoittajan omia kokemuksia ja saamaa perehdytystä liittyen uhrintunnistukseen.

Tutkimus vastaa seuraaviin kysymyksiin:

1. Minkälainen on uhrintunnistusjärjestelmän rautalankamalli?
2. Miten tuntematon uhri tunnistetaan?
3. Miksi uhrintunnistaminen on tärkeää?

Jotta näihin kysymyksiin saadaan mahdollisimman kattavat vastaukset, käsittävät ne monia pienempiä kysymyksiä ja osa-alueita, jotka täsmentävät ja syventävät tutkimuksen vastauksia. Laajemmin ajateltuna työn tarkoituksena on siis vastata siihen, mitä uhrintunnistus tarkoittaa käytännössä, mitä kaikkea se pitää sisällään, ketkä tätä työtä tekevät ja mitä jokaisen poliisina työskentelevän olisi hyvä tietää kyseisestä aiheesta.

Tähän opinnäytetyöhön valikoitui tutkimusmenetelmäksi dokumenttianalyysin, sillä tämä menetelmä palvelee tutkimusta parhaiten laajan aineistopankin johdosta.

2.2 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysissä materiaalina voivat olla esimerkiksi erilaiset verkkosivut, tekstimuotoon muunnetut haastattelut, lehtiartikkelit, vuosikertomukset, markkinointimateriaalit, päiväkirjat, muistiot sekä puheet ja keskustelut. Näistä aineistoista selville saadut päätelmät pyritään lopulta saamaan yhteen kirjalliseen muotoon. Dokumenttianalyysissä siis hyödynnetään kaikenlaisia kirjallisia, suullisia ja visuaalisia materiaaleja, jotka liittyvät tutkittavana olevaan aiheeseen. Kun käytettyjä aineisto-

ja analysoidaan, luodaan tutkittavasta aiheesta selkeä kokonaiskuva. (Ojasalo, Moilanen, Ritalahti 2021, 136.)

Dokumenttianalyysin tarkoituksena on hankkia tutkittavasta aiheesta taustatietoa sekä mahdollisia lisänäkökulmia. Kun aineistoa on kerätty tutkijan näkökulmasta tarpeeksi, pyritään sisällön analyysiä hyödyntäen järjestämään kerätty aineisto tiiviiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi. (Ojasalo, ym. 2021, 136.)

Sisällön analyysin lisäksi, dokumenttianalyysissä voidaan käyttää sisällön erittelyä. Näiden kahden ero on siinä, että sisällön analyysissä kuvataan aineiston sisältöä sanallisesti sekä aineistosta etsitään ja tunnistetaan tekstin merkityksiä. Sisällön erittelyssä sen sijaan kuvataan määrällisesti tekstin sisältöä esimerkiksi numeroin. Numeroin kuvaaminen voi olla esimerkiksi sitä, että lasketaan montako kertaa jokin, tietty avainsana tulee esille aineistossa. (Ojasalo, ym. 2021, 137.) Tässä tutkimuksessa keskitytään lähinnä sisällön analyysiin.

Sisällön analyysi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen: 1) Aineiston kerääminen sekä valmistelu 2) Organisointi, jossa päädytään tutkimuksen kannalta olennaisiin tuloksiin ja päätelmiin, ja 3) Raportointi, jossa tulokset ja päätelmät havainnollistetaan. Laadullisessa tutkimuksessa, kuten dokumenttianalyysissä on yleinen tutkimusmalli, jota noudatetaan. Tämä malli koostuu nimenomaan aineiston keräämisestä ja valmistelusta, aineiston pelkistämisestä, tulkinnasta, aineiston rakenteiden tunnistamisesta sekä kriittisestä tarkastelusta. (Ojasalo, ym. 2021, 138. Vilkka 2023, 86-87.)

Erityinen vahvuus dokumenttianalyysissä tutkimusmenetelmänä on sen herkkyys asiayhteydelle. Tällä tarkoitetaan sitä, että dokumenttianalyysiä voidaan käyttää sellaisten materiaalien analysointiin, joita ei ole alun perin tarkoitettu tutkimuksia varten. (Ojasalo, ym. 2021, 136.)

2.3 Aineiston kerääminen

Tutkimusta varten on kerätty luotettavaa ja tarkastelun kestävä aineistoa Interpolin julkaisemista aineistoista, joita on saatavilla sekä heidän verkkosivuiltaan että kirjallisessa muodossa. Lisäksi aineistoa on kerätty Poliisiammattikorkeakoulun kirjastosta, poliisin omista lähteistä, internetistä yleisesti sekä tutkimuksessa on hyödynnetty Keskusrikospoliisin omaa Podcastia ”Kuulusteluhuone”, jossa on haastateltu poliiseja. Tutkimuksessa on myös hyödynnetty aiempia opinnäytetöitä, jotka käsittelevät samaa aihetta. Näitä opinnäytetöitä on yhteensä neljä. Aineiston keräämisessä käytiin hakusanoja kuten uhrintunnistus, Disaster Victim Identification, kuolemansyöntutkinta, tekninen tutkinta, kadonnut henkilö, Identification ja tuntematon vainaja.

Tutkimuksen aineisto koostuu laajasta kattauksesta erilaisia materiaaleja, mukaan lukien kirjallisuutta, haastatteluja, blogikirjoituksia sekä kirjoittajan perehdytyksiä aiheen parissa. Tutkimuksen aineiston valinta perustui sen saatavuuteen ja tekijään. Suurin osa käytetyistä aineistosta on alun perin tuotettu poliisin toimesta, mutta mukana on myös esimerkiksi lääketieteellistä aineistoa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta.

3 TUTKIMUKSESSA KÄYTETTY AINEISTO

3.1 Aiheesta tehdyt opinnäytetyöt

Uhrintunnistus on käsitteenä melko vieras poliisiksi valmistuville tai jo valmistuneille, ja sen sisältö ei ole heille tuttu. Tämä johtuu pääasiassa siitä, että poliisin AMK-opinnoissa kyseisestä aihealueesta ei opeteta erikseen. Itse sain ensikosketuksen aiheeseen työharjoitteluni teknisen tutkinnan jaksolla. Koska aihe on monille niin vieras, se näkyy myös uhrintunnistuksesta tehtyjen opinnäytetöiden määrässä.

Lähdeaineistoa kerätessä, Theseus -sivustolta löytyi kolme Poliisiammattikorkeakoulussa tehtyä opinnäytetyötä liittyen uhrintunnistukseen.

- Hammaslääketieteellinen tutkimus osana uhrintunnistusta: kirjallisuuskatsaus suomalaisen uhrintunnistustyöhön, Pirhonen, 2022
- Ulkomailla kuolleen suomalaisen kuolemansyyntutkinta: poliisin rooli ja toimenpiteet, Marttala, 2020
- ”Sä keräät niitä tietoja ja sä vertaat, niin se on siinä”: katsaus uhrintunnistuksen historiaan ja kehitykseen, Venäläinen, 2019.

Poliisiammattikorkeakoulussa tehtyjen tutkimuksien lisäksi uhrintunnistuksesta on tehty Laurea-ammattikorkeakoulussa Keskusrikospoliisin tilaustyönä Suomen uhrintunnistusoppaan luominen, Vuorisola, 2019.

Virallisia tutkimuksia uhrintunnistukseen liittyen ei ole saatavilla ainakaan julkisista lähteistä. Tässä tutkimuksessa kaikki lähdeaineisto ja hyödynnetty materiaali on kerätty julkisia lähteitä käyttäen.

3.2 Interpol Disaster Victim Identification Guide, Uhrintunnistusohjeisto

Interpol on laatinut oppaan, joka sisältää kansainvälisesti toimivan järjestelmän ja ohjeistuksen uhrintunnistamistoiminnan tekemiselle. Opas kattaa standardisoidun dokumentoinnin ja rekisteröinnin ohjeet, kun henkilö on kadonnut, kun on löydetty ruumis tai sen osia, tai kun löydetty mahdollisesti

kadonneelle henkilölle tai vainajalle kuuluvaa omaisuutta. Oppaassa selitetään myös, miten näitä tietoja vertaillaan ja tunnistetaan. Kun kyseeseen tulee onnettomuus tai rikostapaus, uhrin tulee tunnistaa varmoilla ja luotettavilla tavoilla. Tämän vuoksi kyseisen oppaan tunnistustyöhön liittyvät ohjeistukset perustuvat, siihen että kukin Interpolin jäsenmaa noudattaa samoja käytänteitä. (Vuorisalo 2019, 19.)

DVI-asiakirjoja kehitetään Interpolin johdolla ja ohjeistuksia sekä lomakkeita päivitetään säännöllisesti joka viides vuosi (Vuorisalo 2019, 19).

3.3 Poliisihallituksen ohjeistukset

Poliisihallituksen ohjeistus (POL-2017-15821) Poliisin uhrintunnistustoiminnasta on voimassa 1.9.2018-31.8.2023. Ohjeistuksessa määritellään, että uhrien tunnistamista suorittaa siihen erikseen perustettu yksikkö, nimeltään uhrintunnistusyksikkö eli DVI-yksikkö. Tätä yksikköä on tarkoitus hyödyntää silloin, kun on tapahtunut jokin onnettomuus tai rikostapaus, jossa uhrien lukumäärä voi olla suuri, uhreja on kateissa syystä tai toisesta, tai paikalla olleita uhreja on vaikea tunnistaa. Uhrintunnistustoimintaa sovelletaan myös yksittäistapauksissa, ei pelkästään suuronnettomuuksissa. Tärkeä osa DVI-toimintaa on ulkomailla kuolleiden suomalaisten tunnistaminen. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 1.)

Ohjeistuksessa linjataan, että tunnistustiedot tulee kerätä sekä kadonneista henkilöistä että tuntemattomista vainajista. Kun uhreja tunnistetaan, on noudatettava Interpolin DVI-uhrintunnistusohjeistoa, ja kerätyt tiedot tallennetaan uhrintunnistusohjelmaan, joka kuuluu poliisin tietojärjestelmiin. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 1-2.) Tätä kyseistä DVI-uhrintunnistusohjeistoa käsitellään laajasti tässä työssä.

Uhrintunnistuksessa käytetty DVI-yksikkö koostuu Keskusrikospoliisin tähän tehtävään määrättyistä poliisimiehistä sekä muiden poliisilaitosten poliisimiehistä. Jokaisella poliisilaitoksella tulee olla yhdyshenkilöt, jotka vastaavat uhrintunnistustoiminnan AM- ja PM-puolen hoitamisesta. Poliisimiesten lisäksi uhrintunnistustoiminnassa käytetään oikeuslääkäreitä, oikeushammaslääkäreitä sekä muita asiantuntijoita, jotka ovat erikoistuneet tunnistustoimintaan. THL eli Terveystieteiden tutkimuskeskus pitää huolen siitä, että käytettävissä on tällaiseen toimintaan päteviä oikeuslääketieteen asiantuntijoita. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 2.) Tämä tarkoittaa, että uhrintunnistustoiminta ei ole ainoastaan Keskusrikospoliisin tekemää toimintaa, vaan jokaisen poliisilaitoksen alueella tulee olla tunnistamiseen perehtyneitä poliisimiehiä.

Uhrien omaisten ja uhrintunnistusyksikön väliseen tiedonkulkuun on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tätä tehtävää varten tulee nimetä omaispoliiseja, jotka pitävät huolen siitä, että omaiset pysyvät ajan tasalla käynnissä olevasta tunnistustoiminnasta. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 2.)

3.4 Muu aineisto

Uhrintunnistuksesta löytyy tehtyjen opinnäytetöiden sekä Interpolin DVI-oppaan lisäksi muun muassa Keskusrikospoliisin Kuulusteluhuone- podcastissa oma jaksonsa, jossa käsitellään suomalais-ten tekemää työtä uhrintunnistuksen parissa sen alkuajoista asti. Internetistä on myös löydettävissä haastatteluita poliiseilta, jotka työskentelevät DVI:n parissa.

Poliisilla on olemassa myös omia sisäisiä lähteitä ja opetusmateriaalia, jotka ovat kaikille poliiseille avoimia. Näissä sisäisissä lähteissä on kerrottu paljon samanlaisia asioita kuin Interpolin oppaassa, mutta ne on esitetty tiivistettynä suomeksi.

Kun uhrintunnistustoimintaa tarkastellaan oikeuslääketieteellisestä näkökulmasta, on löydettävissä artikkeleita THL:n hallinnoimilta verkkosivuilta.

Tutkimuksessa on myös hyödynnetty aiheeseen liittyvää muuta kirjallisuutta kuten, Kimmo K. Kiisken poliiseille tarkoitettua oppikirjaa ”Poliisin rooli kuolemansyyn tutkimuksessa”, sekä Karen Shalevin Greenin ja Lian Alysien editoimaa käsikirjaa ”Missing Persons – a Handbook of Research”.

4 LAINSÄÄDÄNTÖ

4.1 Kuolemansyyn selvittäminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) verkkosivuilta selviää, että kuolemansyyn selvittäminen on viranomistoimintaa, joka perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön. Jokaisessa tapauksessa vainajan kuolemansyyn tulee selvittää jokaisen joko lääketieteellisesti tai oikeuslääketieteellisesti. (THL, kuolemansyyn selvittäminen 2022, www.thl.fi.) Sosiaali- ja terveysministeriön asetus kuoleman toteamisesta (27/2004) 2§ ja 6§ säätelee, että ihmisen aivotointojen loputtua pysyvästi, ihminen on kuollut. Kuoleman voi todeta laillistettu tai luvan saanut lääkäri taikka laillistetun lääkärin tehtävää hoitava lääketieteen opiskelija.

Kuolemansyyn selvittäminen on osa yleistä oikeusturvaa sekä se on tärkeää terveydenhuollon kannalta (Kiiski 2009, 24).

Laki kuolemansyyn selvittämisestä (1.6.1973/459) käsittelee lääketieteellistä, että oikeuslääketieteellistä kuolemansyyn selvittämistä. Tässä tutkimuksessa keskitytään oikeuslääketieteelliseen

kuolemansyyn selvittämiseen. Kun vainajan kuolemansyytä lähdetään tutkimaan oikeuslääketieteellisesti poliisin toimesta, on kyseessä jokin seuraavista tapauksista:

- Kuoleman ei tiedetä johtuvan sairaudesta
- Tai vainaja ei ole ollut lääkeshoidossa viimeisimmän sairautensa takia
- Kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoitotoimenpide, silloin poliisin on suoritettava tutkintaa kuolemansyyn selvittämiseksi.
- Kuolema on tapahtunut jotenkin muuten yllättävästi. (KSL 7§.)

Kuten laista on luettavissa, poliisille kuolemansyyn selvittäminen kuuluu silloin kun kyseessä on esimerkiksi tapaturma tai muuten yllättävä kuolema, nämä liittyvät olennaisesti poliisin tekemään uhrintunnistustoimintaan. Koska poliisi ei ole lääketieteen asiantuntija, tiivistä yhteistyötä on tehtävä lääketieteen ammattilaisten, kuten oikeuslääkäreiden, kanssa. Kun henkilö on lääkärin toimesta todettu kuolleeksi, voidaan kuolemansyyn selvittäminen aloittaa.

Kuolemansyyn selvittämisen olennaiset tavoitteet ovat vainajan henkilöllisyyden selvittäminen, kuolinhetken olosuhteiden arviointi, arvio kuoleman ajankohdasta, kuolintapahtumaan liittyvien seikkojen selvittäminen, kuoleman syyn sekä kuoleman luokan määrittäminen sekä kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien dokumenttien laatiminen (THL, kuolemansyyn selvittäminen 2022, www.thl.fi).

Poliisihallituksen kirjeessä POL-2016-1530 Poliisitutkinta kuoleman johdosta todetaan, että kun kyseessä on oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen, poliisin tulee vastata tutkinnasta ja huolehtia kuolemaan liittyvien tietojen hankkimisesta.

4.2 Oikeuslääketieteellinen kuolemansyynselvittäminen

” Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen kuuluu poliisille. Uhrintunnistustoiminta on osa kuolemansyyn selvittämistä ” (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 2).

Oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus tulee suorittaa silloin, kun lääkäri ei voi todeta kuolinsyytä ulkoisen ruumiintarkastuksen perusteella. Ruumiinavaus on suoritettava, jotta kuolleen voi luovuttaa omaisille hautaamista varten. (KSL 9§, 10§.) Useimmissa tapauksissa poliisi on se, joka määrää vainajalle oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen eikä tähän tarvita vainajan omaisten suostumusta. Ruumiinavaus tehdään tavallisesti viikon kuluessa kuolemasta ja useimmiten vainaja voidaan luovuttaa omaisille hautaamista varten heti kun avaus on tehty. (Poliisi, kuolemantapaukset 2022, www.poliisi.fi.)

Asetus kuolemansyyn selvittämisestä (21.12.1973/948) 10§ velvoittaa, että poliisin on huolehdittava oikeuslääketieteellisestä ruumiinavauksen toteutumisesta, ja poliisin vastuulla on myös huolehtia vainajan mukana olleesta omaisuudesta. Ensisijaisesti oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittaa oikeuslääkäri (KSA 11§). Avauksen suorittajan on annettava perusteltu lausunto kuolemansyytä ja kuolemanluokasta (KSA 15§). Oikeuslääkäri siis kokoaa lausuntoonsa havaintojaan ja johtopäätöksiään siitä, mitkä seikat ovat voineet vaikuttaa vainajan kuolemaan. Jotta oikeuslääkäriin on mahdollista tehdä päätelmiä kuolemaan johtaneista seikoista, poliisin on hankittava mahdollisimman tarkat tiedot kuolemaa koskevista olosuhteista, itse vainajasta sekä tämän taustoista (Kiiski 2009, 20).

4.3 Kuolleeksi julistaminen

Laki kuolleeksi julistamisesta (4.3.2005/127) käsittelee kokonaisuudessaan sitä, milloin kadonnut henkilö voidaan julistaa kuolleeksi. Kuolleeksi julistaminen tapahtuu joko tuomioistuimen tai Digi- ja väestötietoviraston päätöksellä (KuolJulL 1§).

Tuomioistuimen toimesta kadonnut henkilö voidaan julistaa kuolleeksi ilman odotusaikaa, jos henkilö on kadotessaan ollut välittömän hengenvaaran aiheuttaneessa onnettomuudessa tai muuhun tähän rinnastettavassa tilanteessa. Edellytyksenä myös on, että henkilön ei voida olettaa pelastuneen, jolloin kuolleeksi julistamista voidaan hakea välittömästä katoamisen jälkeen. (KuolJulL 4§.) Kuolleeksi julistamista voi hakea kadonneen henkilön aviopuoliso, perillinen tai muu läheinen henkilö (KuolJulL 7§). Kun henkilön kuolleeksi julistaminen tapahtuu, tuomioistuimen tehtävänä on määrätä se päivä, jona hänen katsotaan kuolleen. Tämä päivä on se, jolloin henkilön katsotaan todennäköisesti kuolleen, ellei tarkka päivä ole määriteltävissä. Viimeisin mahdollinen kuolinpäivä on se, jona on kulunut viisi vuotta siitä, kun kadonnut henkilö on varmasti ollut elossa. (KuolJulL 11§.)

Digi- ja väestötietoviraston päätöksellä voidaan kadonnut henkilö julistaa kuolleeksi, kun on kulunut 1) sata vuotta sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana kadonnut henkilö on syntynyt; ja 2) viisi vuotta sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana kadonnut henkilö on tiettävästi viimeksi ollut elossa. (KuolJulL 13§.) Digi- ja väestötietoviraston on määrättävä kuolinpäiväksi se päivä, jona henkilön katsotaan kuolleen (KuolJulL 17§).

Vieraassa valtiossa laadittua päätöstä kuolleeksi julistamisessa, on pidettävä Suomessa pätevänä, jos tietyt reunaehdot täyttyvät (KuolJulL 25§).

5 KESKUSRIKOSPOLIISIN ROOLI UHRINTUNNISTUKSESSA

Keskusrikospoliisi on Suomen poliisin valtakunnallinen yksikkö ja näin ollen sen toimialueena on koko Suomi. Suomessa KRP vastaa Interpolin ja Europolin kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Lisäksi kyseinen yksikkö osallistuu suuronnettomuuksien tutkintaan uhrintunnistusyksikön muodossa (Poliisi, mitä keskusrikospoliisi tekee 2022, www.poliisi.fi.)

KRP huolehtii siitä, että uhrintunnistusyksikön poliisimiehet ovat saaneet ajantasaista koulutusta tunnistustoiminnasta. He pitävät myös huolen siitä, että yksiköillä ympäri Suomen on käytössään tunnistustoimintaan tarvittavat varusteet. KRP:n tehtävänä on myös vastata ensilähdön toimivuudesta eli siitä, ketä lähetetään tarvittaessa ulkomaille tekemään tunnistustyötä. Näiden lisäksi KRP pitää huolta muiden poliisiyksiköiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä uhrintunnistustoiminnassa ja ylläpitää sekä kehittää tätä toimintaa. (Poliisihallituksen ohje POL-2017-15821, 1-3.)

Keskusrikospoliisilla on suuri vastuu valtakunnallisesti uhrintunnistustoiminnasta Suomessa. He johtavat tätä toimintaa ja varmistavat, että osaaminen pysyy ajan tasalla ympäri Suomen. Poliisihallituksen ohjeistuksen mukaisesti Keskusrikospoliisille kuuluu myös esimerkiksi kansainvälisen kehityksen seuraaminen (Vuorisalo 2019, 18).

6 UHRINTUNNISTUSJÄRJESTELMÄ

Keskusrikospoliisin alaisuudessa toimiva DVI-uhrintunnistusyksikkö perustettiin Suomeen 1989. Yksikkö perustettiin Interpolin tarpeeseen yhdenmukaistaa kansainväliset uhrintunnistusmenetelmät. Uhrintunnistusta on käytetty apuna esimerkiksi Estonian onnettomuudessa vuonna 1994, Thaimaan tsunamissa vuonna 2004, Jämijärven lento-onnettomuudessa vuonna 2014 ja Malagan bussiturmassa vuonna 2008. Kaikissa edellä mainituissa onnettomuuksissa on kuollut suomalaisia, joiden henkilöllisyydet on pitänyt saada selville sekä vainajat kuljetettua kotimaahan omaistensa luokse. Samaa tunnistusmenetelmää käytetään myös yksittäistapauksissa, kun vainaja on vaikeasti tunnistettavissa. (Laakso 2017, www.is.fi. Zareff, Weckström, Grönberg & Sippola 2020, Kuulusteluhuone podcast.)

Interpol on myös nostanut esille muutaman kansainvälisen suuronnettomuuden, joissa DVI-toiminta on ollut suuressa roolissa: Libanonissa, Beirutin satamassa tapahtunut räjähdys, joka vaati 150 ihmisen hengen vuonna 2020 sekä Sri Lankassa, Colombossa vuonna 2019 tapahtunut pommi-iskujen sarja, jossa menehtyi yhteensä noin 300 ihmistä (Interpol Disaster Victim Identification 2023, www.interpol.int).

Uhrintunnistusprosessi on kansainvälisesti tunnistettu toimintojen sarja, jota on kehitetty vuosien ajan Interpolin toimesta. Näitä menetelmiä on testattu laajasti eri onnettomuuksissa ympäri maailman. Tämän mallin mukaisesti tunnistustoiminnassa saaduilla tiedoilla pystytään tunnistamaan uhri tietyksi kadonneeksi henkilöksi. (Interpol 2018, 8. Shalev Greene, Alys & Bikker 2017, 200.)

Peruseriaatteena uhrintunnistuksessa on, että prosessin aikana tulee aina käyttää laadukkainta mahdollista toimintatapaa. Lisäksi uhreja tulee kohdella arvokkuudella ja kunnioituksella. On myös olennaista vastata omaisten tarpeisiin myötätunnolla ja rehellisyydellä. (Interpol 2018, 7.)

6.1 DVI eli Disaster Victim Identification

Uhrintunnistusjärjestelmä koostuu neljästä vaiheesta: toiminta onnettomuuspaikalla, AM-tietojen kerääminen, PM-tietojen kerääminen sekä viimeisenä näiden tietojen yhdisteleminen ja sitä kautta uhrin tunnistaminen (Interpol 2018, 8).

- Vaihe 1: Suuronnettomuus eli Scene -> ihmisten jäännösten ja omaisuuden käsittely onnettomuuspaikalla.
- Vaihe 2: Post-mortem eli ruumiinavaus -> yksityiskohtainen tutkimus uhrista tai tämän jäännöksistä ruumishuoneella.
- Vaihe 3: Ante-mortem -> kadonneita henkilöitä koskevien elinaikaisten tietojen kerääminen eri lähteistä.
- Vaihe 4: Reconciliation eli yhteensovittaminen -> yhteensovitetään PM- ja AM-tiedot keskenään ja tunnistetaan uhri. (Interpol 2018, 8, Vuorisalo 2019, 21.)

Vaiheet 1 ja 2 muodostavat keskenään uhrista saatavaa tietoa, vaihe 3 kerää tietoa kadonneesta henkilöstä ja vaiheessa 4 AM- ja PM-tiedot yhdistetään ja tätä kautta voidaan saada tunnistus tehtyä. (Interpol 2018, 8.) Kuten Göran Wennqvist kertoi haastattelussaan IltaSanomille: ”*Koko uhrintunnistus perustuu vertailemiseen*”. Wennqvist kertoo haastattelussaan myös, että vastaavia tunnistetietoja kerätään silloinkin, kun joku on ilmoittanut henkilön kadonneeksi (Laakso 2017, www.is.fi).

Jotta uhri voidaan tunnistaa 100 prosenttisella varmuudella, tulee yhden kolmesta päätekijästä olla paikkansapitävä: DNA, hammastiedot tai sormenjäljet (Laakso 2017, www.is.fi).

6.2 Suuronnettomuus

Turvallisuustutkintalain 20.5.2011/525 1 luvun ja 2§:n mukaisesti suuronnettomuus määritellään Suomessa seuraavasti: ”*onnettomuus, jota on kuolleiden tai loukkaantuneiden taikka ympäristöön, omaisuuteen tai varallisuuteen kohdistuneiden vahinkojen määrän taikka onnettomuuden laadun*

perusteella pidettävä erityisen vakavana”. Tällaisia suuronnettomuuksia voi Interpolin mukaan olla esimerkiksi maanjäristykset ja muut luonnonkatastrofit tai terrori-iskut (Interpol, Disaster Victim Identification 2023, www.interpol.int).

Uhrintunnistusjärjestelmän hyödyntäminen ei aina vaadi suuronnettomuutta, mutta aina kun suuronnettomuus tapahtuu ja tapahtumapaikalta löytyy tuntemattomia uhreja tai henkilöitä on kadonnut, otetaan uhrintunnistusjärjestelmä käyttöön (Zareff ym. 2020, Kuulusteluhuone podcast).

Keskusrikospoliisissa työskentelevä Tiia Grönberg kertoo Kuulusteluhuone- podcastissa, että tällaisilla suuronnettomuuspaikoilla ihmisen tunnistamisen suurimmat haasteet tulevat silloin esille, kun kyseessä on onnettomuus, josta ihmisestä on jäänyt vain pieni osa jäljelle. Tällainen pieni osa voi olla esimerkiksi sormenpää tai hammas. Grönbergin mukaan tunnistaminen on mahdollista tehdä pelkästään tuon yhden hampaan perusteella, joten pienilläkin löydöksillä on suuri merkitys. (Zareff ym. 2020, Kuulusteluhuone podcast.)

6.3 Suljettu onnettomuus

Suljetusta onnettomuudesta puhutaan silloin, kun onnettomuudessa kuolleista ihmisistä on jo valmiiksi olemassa jonkinlainen listaus. Tällainen voi olla esimerkiksi lento-onnettomuuksissa olemassa oleva matkustajalista. Vertailukelpoisten AM-tietojen kerääminen voi olla helppoa ja nopeaa, koska tiedetään jo valmiiksi listaus niistä henkilöistä, jotka ovat olleet onnettomuudessa mukana. (Interpol 2018, 9.)

6.4 Avoin onnettomuus

Avoin onnettomuus tulee kyseeseen silloin, kun joukko tuntemattomia ihmisiä on kuollut eikä heistä ole valmiiksi olemassa olevia tietoja. Ei siis ole varmuutta uhrien tarkasta määrästä ja siitä ketä onnettomuudessa on ollut osallisena. (Interpol 2018, 8.)

Avoin onnettomuus voisi olla esimerkiksi pommi-isku, jossain julkisella paikalla kuten metroasemalla tai kauppakeskuksessa. Tällaisessa onnettomuudessa kuolleiden ihmisten henkilöllisyyttä on mahdotonta tietää etukäteen.

6.5 Sekatapaus

Sekatapauksia ovat sellaiset onnettomuudet, joissa yhdistyvät suljetun onnettomuuden sekä avoimen onnettomuuden piirteet. Tällainen voi olla esimerkiksi lentoturma, jossa lentokoneessa matkustaneiden henkilöiden lisäksi myös ulkopuolisia henkilöitä on kuollut lentokoneen iskeydyttyä kaupunkiin. (Interpol 2018, 9.)

6.6 Vaihe 1: Suuronnettomuuspaikka

Uhrintunnistusjärjestelmän ensimmäinen vaihe on ”Scene” eli suuronnettomuuspaikka. Tämä on vaihe, josta koko prosessi lähtee käyntiin. Onnettomuuspaikalla on tarkoitus käsitellä ja kerätä ihmisten jäännöksiä ja heidän mahdollista omaisuuttaan. (Interpol 2018, 8.) Tässä vaiheessa onnettomuuspaikkaa tulee käsitellä kuin rikospaikkaa, eikä uhreihin tai jäänteisiin saa koskea, vaan ne tulee jättää niille paikoilleen missä ovat löydettyinä olleet (Interpol 2018, 15).

Tärkeää onnettomuuspaikalla on kuitenkin muistaa huomioida, onko paikalla eloon jääneitä ja huolehtia heistä ensisijaisesti. Tämä tulee tehdä aina ennen kuin ruvetaan etsimään uhreja ja jäänteitä. Usein suurilla onnettomuuspaikoilla ongelmana on tilanteen kaottisuus ja onkin ensiarvoisen tärkeää, että kaikkia paikalla olevia yksiköitä kuten pelastustoimenpiteitä tekeviä henkilöitä on informoitava siitä, että uhreja tai jäänteitä ei tule siirtää eikä näihin saa koskea. Ihmisjäänteiden talteenotto on tässä vaiheessa uhrintunnistusprosessia ratkaiseva vaihe (Interpol 2018: Annexure 4, 2.)

Kun kyseessä on sellainen onnettomuuspaikka, jossa uhrien lukumäärä on suuri, on koottava ryhmä, jonka tehtävänä on taltioida kaikki ruumiit ja ruumiidenosat onnettomuuspaikalta. Tämä ryhmä huolehtii myös onnettomuusalueelta ja sen lähistöltä löydetyn omaisuuden keräämisestä ja säilyttämisestä. Pääsääntöisesti tästä edellä mainitusta tehtävästä huolehtii poliisi, jota tarvittaessa voi olla avustamassa sellaisia koulutettuja asiantuntijoita, jotka pystyvät tunnistamaan ihmisiä ei-inhimillisistä jäännöksistä. Tällaisia asiantuntijoita ovat esimerkiksi odontologit, antropologit ja patologit. (Interpol 2018: Annexure 4, 2. Shalev Greene ym. 2017, 202.)

Ennen DVI-toiminnan alkamista, koko operatiiviselle työryhmälle on tiedotettava käsillä olevasta kokonaiskuvasta ja informoida kaikkia työryhmän jäseniä tarvittavista toimenpiteistä ja vastuualueista. Jos onnettomuuspaikasta on mahdollista ja tarpeellista hankkia luonnoksia ja karttoja, tämä tulee toteuttaa työn sujuvuuden varmistamiseksi. Onnettomuuspaikan turvallisuudesta ja pääsyreiteistä tulee ottaa selvää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Interpol 2018: Annexure 4, 2. Shalev Greene ym. 2017, 202.)

Kun onnettomuuspaikan laajuus ja koko ovat selvillä, siitä laaditaan ns. ’ruudukko’, eli koko onnettomuuspaikka jaetaan sektoreihin. Sektoreihin jakaminen mahdollistaa sen, että jokainen tutkimusta tekevä työryhmä pystyy keskittymään yhteen sektoriin täyspainoisesti, eikä tutkimustyön tekeminen ole epäjohdonmukaista ja hajanaista. Jokainen ryhmä on vastuussa siitä, että heille määrätty sektori tulee tarkastettua huolellisesti, ja kaikki tarvittava tulee taltioitua oikein. (Interpol 2018: Annexure 4, 2.)

Onnettomuuspaikoilla työskentelee poliisin lisäksi myös paljon muita asiantuntijoita, joten on otettava huomioon muidenkin työryhmien intressit onnettomuuspaikan suhteen. Pidetään huoli siitä, ettei tuhota mahdollisia muiden ryhmien tarvitsemia todisteita. (Interpol 2018: Annexure 4, 3.)

Kun onnettomuuspaikalla päästään siihen vaiheeseen, että ruumiita ja jäänteitä ruvetaan taltioimaan, on noudatettava tarkkaa kaavaa, joka tehdään aina samoin. Jokainen ruumis ja jäännös tulee yksilöidä ja numeroida sekä kirjata, mistä kyseinen jäännös on taltioitu. Löytöpaikka dokumentoidaan esimerkiksi valokuvin, sanallisella kuvauksella ja luonnoksilla. Jokaisen jäännöksen ja ruumiin numeroiminen on ensiarvoisen tärkeää, koska tämä numero toimii tunnistena koko tunnistamisprosessin ajan. Onnettomuuspaikalta ruumiit ja jäänteet kerätään asianmukaisesti sinetöitäviin ruumispusseihin, joissa lukee selvästi ja näkyvästi tunnistenumero. Nämä ruumispussit avataan seuraavan kerran ruumishuoneella, joten merkinnät tulee tehdä huolellisesti, jotta sekaannuksia ei pääse tapahtumaan. (Interpol 2018: Annexure 4, 4.)

Etsintöjen aikana ei kuulu etsiä todisteita uhrien henkilöllisyyksistä, eikä uhrien tai jäännösten päältä saa riisua mitään vaatteita, koruja tai omaisuutta (Interpol 2018: Annexure 4, 4). Kun onnettomuuspaikalta löytyy jotain omaisuutta, on siitä tehtävä tarkat kirjaukset, kuten mistä omaisuus löytyi ja mitä se on (Interpol 2018: Annexure 4, 5).

Kenttäolosuhteissa, eli ensimmäisessä vaiheessa onnettomuuspaikalla, täytetään jokaista ruumista ja jäännöstä kohden oma 'Recovery form' eli booklet. Jokainen booklet on PM-numeroitu, ja siinä on tällä samalla numerolla varustettuja numerokylttejä, tarroja ja sivuja, joihin täytetään tietoja ruumiista tai jäänteistä. Tämä kyseinen lehtiö laitetaan sinetöidyn ruumispussin mukaan ja kulkeutuu näin varmasti mukana avaussaliin asti. Booklet on helposti tunnistettavissa sen pinkistä väristä. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta.)

Jos bookletia ei ole tapahtumapaikalla käytössä, tulee PM-numerot luoda itse. PM-numeroinnin tärkein seikka on numeroiden ainutlaatuisuus, jotta numeroinnit eivät mene keskenään sekaisin esimerkiksi jonkin toisen onnettomuuden kanssa. Yhtä PM-numeroa käytetään aina yhtä vainajaa tai vainajan osaa kohde. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta)

6.7 Vaihe 2: Post Mortem

Kun ensimmäisestä vaiheesta on päästy etenemään, ja kaikki uhrin sekä jäänteet on saatu asianmukaisesti taltioitua, siirrytään toiseen vaiheeseen eli Post Mortem- tietojen keräämiseen. PM-tietojen eli kuoleman jälkeisten tietojen keräämiseen kuuluu uhrille tehtävä oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus. Ruumiinavauksessa selvitetään uhrin DNA, hammastiedot, sormenjäljet, erityistun-

tomerkit kuten tatuoinnit, arvet ja muut yksilöivät ruumiin muodot ja vammat. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta. Interpol 2018, 16.)

Kun vainajat ja jäänteet on taltioitu onnettomuuspaikalta, alkaa PM-kaavakkeen täyttäminen. Kyseisen kaavakkeen tunnistaa helposti sen pinkistä väristä, joka on sama kuin bookletin väri. Numeroitu ja sinetöity ruumispussi toimitetaan ruumishuoneelle ja avataan siellä ensimmäisen kerran. Tässä vaiheessa kaikki ruumiin tai jäänteen mukana ja päällä oleva omaisuus ja vaatteet riisutaan, taltioidaan ja puhdistetaan sekä varastoidaan. Kaikki nämä asiat myös valokuvataan sekä kirjataan PM-kaavakkeelle. (Interpol 2018, 16. Shalev Greene ym. 2017, 205.)

Oikeuslääketieteellisessä ruumiinavauksessa mukana ovat oikeuslääkäri, obduktioteknikko ja poliisin puolelta yksi kirjuri ja kaksi teknistä tutkijaa. Kirjuri hoitaa PM-kaavakkeen täyttämisen ja pitää huolen siitä, että kaikki kirjaukset tulee tehtyä oikeassa järjestyksessä huolellisesti. Tekniset tutkijat puolestaan huolehtivat vainajan valokuvaamisesta, sormenjälkien, jalanjälkien ja DNA:n taltioimisesta sekä vainajan omaisuuden ja vaatteiden valokuvaamisesta ja taltioimisesta. Yhteensä paikalla on pääsääntöisesti nämä viisi henkilöä. Kaikilla avauksessa mukana olevilla tulee olla asianmukaiset suojavarusteet, kasvomaskit ja kumihanskat päällään. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta. Interpol 2018: Annexure 5, 5, 8.)

Avauksessa kirjuri on henkilö, joka määrää marssin tahdin ja kiire ei tässä vaiheessa saa olla. Ensimmäisenä tarkistetaan, että PM-numerointi pitää paikkansa ja että sama numero vastaa sekä vainajaa että ruumispussia. PM-lomakkeelle täytetään ensimmäisenä sen vainajan PM-numero, jolle avausta ollaan suorittamassa. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta.)

Poliisin teknikot käyvät läpi kaikki vaatteet ja omaisuuden. Työnjakoa suositellaan tehtäväksi niin että, toinen teknikoista tekee "likaisen työn", eli riisuu ja kääntelee vainajaa sekä taltioi omaisuuden, jotta toinen teknikko voi ottaa kaikki tarvittavat valokuvat. Kun vainaja on riisuttu, voidaan ottaa sormen- ja jalanjäljet. DNA-näyte otetaan vasta myöhemmin. Valokuvat otetaan sekä vaatteilla että ilman niitä, ja myöhemmin ulkoisen tarkastuksen yhteydessä dokumentoidaan kaikki oikeuslääkärin huomioimat seikat. Riisuttamisen jälkeen obduktioteknikko pesee vainajan ja ulkoinen ruumiintarkastus voi alkaa. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta. Interpol 2018: Annexure 5, 8.)

Oikeuslääkäri suorittaa ennen avausta ulkoisen tarkastuksen ja käy läpi sentti sentiltä jokaisen kohdan vainajassa. Oikeuslääkäri kertoo kirjurille kirjattavia seikkoja, kuten arvet, niiden koko ja sijainti, kehon eri puolilla olevan karvoituksen, painon sekä pituuden, merkittävät iho muutokset, epämuodostumat ja kaikki sellaiset seikat, joista vainajan voi yksilöidä. Tarkoituksena on myös määrittää mihin uhri on mahdollisesti kuollut ja kauanko uhri on ollut elossa ennen menehtymistään saamiinsa vammoihin. (Interpol 2018: Annexure 5, 2.)

Kun vainajaa ruvetaan avaamaan, täytetään PM-kaavakkeelle myös kaikki tarvittavat oikeuslääkärin tulkinnat avauksesta. Tähän sisältyvät tiedot mahdollisista sairauksista, sydämentahdistimesta, leikkausjäljistä, mahdollisista puuttuvista sisäelimestä ja kaikki muut vainajaa yksilöivät tiedot. Avauksen lopuksi teknikot ottavat DNA-näytteen verestä. Jos verta ei ole saatavilla voidaan DNA ottaa myös lihasnäytteenä. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta. Interpol 2018: Annexure 5, 5, 10.)

Koko ajan samalla kun tarkastusta ja avausta tehdään, kirjuri kirjaa kaiken huomioitavan ylös PM-kaavakkeelle. Hän merkitsee, mitä omaisuutta vainajalla oli päällään ja pussissa mukana, minkälaiset vaatteet hänellä oli päällään sekä minkälaisia arpia, tatuointeja tai vammoja havaittiin. Kaikki asiat, joista on mahdollista vainaja myöhemmin tunnistaa, kirjataan ylös. Esimerkiksi, jos avauksessa huomataan, että vainajalta on poistettu/puuttuu sisäelimiä tai häneltä on amputoitu raaja, nämä tiedot kirjataan tarkasti ylös. On kuitenkin otettava huomioon, että selvästi kyseisessä onnettomuudessa tulleet vammat eivät ole yksilöiviä tuntomerkkejä. Esimerkiksi onnettomuuden yhteydessä päähän mennyt luoti ei ole yksilöivä tieto, mutta jos vainajalla on ollut vuosia ilmakiväärin luoti leukaluussa, tämän voidaan luokitella yksilöitäväksi tiedoksi. (Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta.)

Kaikki kerätyt PM-tiedot ovat apuna ja tukena, kun aletaan keräämään Ante Mortem- tietoja. Hyvänä esimerkkinä ovat taltioidut sormen- ja jalanjäljet, joita voidaan myöhemmin löytää vainajan kodista, mikä antaa lisää vahvistusta uhrin tunnistamiselle. Post Mortem- ja Ante Mortem- tiedot täydentävät toisiaan. (Interpol 2018: Annexure 5, 4. Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta.)

6.8 Vaihe 3: Ante Mortem

Kun onnettomuudessa on kadonnut ihminen tai ihmisiä, tai kun joku yksittäinen ihminen on kadonnut, aloitetaan Ante Mortem- tietojen kerääminen. Nämä AM-tiedot kerätään, jotta kadonneiden henkilöiden tietoja voidaan verrata olemassa olevien vainajien tietoihin. (Interpol 2018, 16.) AM-tiedot tarkoittavat yksinkertaisuudessaan henkilön elinaikaisia tietoja.

AM-tiedot voivat olla mitä tahansa tietoja, joita kadonneen henkilön tai vainajan omaisilta on saatavissa. AM-tiedot kerätään väriltään keltaiselle lomakkeelle, jotta tämä on eroteltavissa selkeästi PM-lomakkeesta. (Shalev Greene ym. 2017, 203-204.)

Ne poliisit, jotka ovat vastuussa AM-puolen hoitamisesta, selvittävät tiedot niistä henkilöistä, joita voidaan pitää mahdollisina katastrofin tai suuronnettomuuden uhreina. Jotta katastrofin laajuudesta päästään selville, tulee luetteloida mahdollisimman pian kaikki kuolleet, kadonneet, eloonjääneet ja loukkaantuneet. Näin on mahdollista pysyä jatkuvasti ajan tasalla uhrien määrästä. Usein

onnettomuudet ovat laajempia uhriluvultaan kuin miltä aluksi on vaikuttanut. (Interpol 2018: Annexure 6, 2.)

AM-tietoja koostetaan uhrin tai kadonneen henkilön sukulaisten, ystävien ja perheen haastatteluiden avulla. Poliisin tulee saada kerättyä jokaisesta kadonneesta tai mahdollisesta uhrista mahdollisimman yksityiskohtaiset kuvaukset. Näihin tietoihin sisältyvät esimerkiksi henkilön vaatteet ja korut sekä muut tällaiset yksityiskohtaiset tunnistet. Tämän lisäksi poliisi kerää hammas- ja terveystiedot, joihin sisältyy hoitavien lääkäreiden tiedot, mahdolliset röntgenkuvat ja valokuvia henkilöstä, joissa hänen kasvonsa näkyvät. Näiden lisäksi on kerättävä mahdollista uhrin DNA:ta hänen omaisuudestaan, ja tämän lisäksi hänen biologisilta vanhemmiltaan tai lapsiltaan tulee ottaa DNA-näyte tai verinäyte. Sormenjälkiä on myös pyrittävä taltioimaan sekä muita mahdollisia tunnistamisessa auttavia tietoja. (Interpol 2018, 16. Annexure 6, 3.)

Sormenjälkiä on olemassa kahdenlaisia:

- 1) Tunnistamistarkoituksessa poliisin järjestelmiin esimerkiksi vankilassa, passia haettaessa tai sellaiset jäljet, joita on otettu vauvoilta sairaalassa.
- 2) Piilevät jäljet, joita löytyy henkilön elinympäristöstä esimerkiksi tämän henkilökohtaisista tavaroista. (Interpol 2018: Annexure 6, 5-6.) Näitä kyseisiä sormenjälkiä voi löytää kirjoista, lehdistä, työkaluista, peleistä sekä kylpyhuoneen lattialta jalanjälkiä (Interpol 2018: Annexure 6, 7.)

Kadonneiden lasten kohdalla sormenjälkien analysointi on erittäin tärkeää tunnistamisen kannalta, koska heiltä ei välttämättä ole vielä saatavilla olennaisia hammastietoja (Interpol 2018: Annexure 6, 5-6).

DNA-näytteet tulisi ottaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja rajata ne uhrin/kadonneen henkilön ensimmäisen asteen sukulaisiin. Joskus kuitenkin voi olla tilanne, että henkilö on adoptoitu tai hänellä ei ole perheenjäseniä, jolloin vertailunäytteitä ei ole mahdollista saada biologisilta vanhemmilta. Tällöin henkilökohtaisten tavaroiden sisältämä DNA ja sormenjäljet saavat suuremman merkityksen. (Interpol 2018: Annexure 6, 8.)

Haastattelut tulee aloittaa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun uhrin lähiomaisia on virallisesti poliisin toimesta informoitu tapahtuneesta. Lähiomaisten ja ystävien kanssa sovitaan haastatteluiden ajankohdasta ja paikasta sekä kerrotaan heille tämän toiminnan tarkoituksesta. Haastattelut tulisi suorittaa yksityisessä paikassa, jossa haastateltava tuntee olonsa mukavaksi. Usein hyväksi paikaksi on todettu haastateltavan oma koti. (Interpol 2018: Annexure 6, 3. Shalev Greene ym. 2017, 204.)

Kun omaisille puhutaan kadonneesta henkilöstä, käytetään hänen nimeään ja puhutaan aina preesensmuodossa (Shalev Greene ym. 2017, 204). AM-tietoja keräävän poliisin tulee pyrkiä siihen, että kaikki kaavakkeen tiedot tulee kysytyä yhdellä tapaamiskerralla, jotta haastatteluita ei tarvitse pitää monelle ihmiselle useita kertoja. (Interpol 2018: Annexure 6, 3.) Omaisista on hyvä varoittaa etukäteen lomakkeen sisällöstä, koska osa kysymyksistä voivat olla kiusallisia omaisten vastattavaksi. Tästä syystä heitä on tärkeää informoida etukäteen haastattelun tarkoituksesta ja sisällöstä.

Tunnistetiedot jaetaan primääreihin ja sekundäärisiin tuntomerkkeihin. Lisäksi vainajasta tai kadonneesta henkilöstä kerätään perustietoja, kuten paino, pituus, nimi, ikä ja sukupuoli. Kun puhutaan primääreistä tunnistetiedoista, tarkoitetaan näillä ensisijaisia tunnistamiseen käytettäviä tietoja. Primääreihin tunnistetietoihin kuuluvat hammastiedot, sormenjäljet sekä DNA. Nämä kolme ovat luotettavia tunnistusmenetelmiä. (Interpol 2018, 18. Vuorisalo 2019, 22-23.)

Sekundäärisiin eli toissijaisiin tunnistetietoihin kuuluvat henkilökuvaus, lääketieteelliset löydökset, tatuoinnit, arvet, löydetty omaisuus sekä vaatteet. Sekundääriset tunnistetiedot eivät kuitenkaan sellaisenaan riitä tunnistuksen tekemiseen, mutta ne tukevat muita tunnistusmenetelmiä. (Interpol 2018, 18, Vuorisalo 2019, 22-23.)

6.9 Vaihe 4: Kerättyjen tietojen yhteensovittaminen

Tunnistaminen on uhrintunnistuksen viimeinen vaihe, jonka tarkoituksena on saada vertailtavien tietojen perusteella mahdollinen henkilöllisyys selvitettyä (Vuorisalo 2019, 24. Shalev Greene ym. 2017, 206).

Kun on saatu kerättyä tarpeeksi PM-tietoja sekä AM-tietoja, aletaan niitä vertailemaan keskenään (Interpol 2018, 17). Ensisijaisina tunnistetietoina pidetään DNA:ta, hammastietoja ja sormenjälkiä. Jos PM- ja AM-tiedoissa tulee keskenään osuvia ensisijaisissa tiedoissa, voidaan tunnistaminen pääsääntöisesti jo todentaa. Jos taas osuvia tulee lähinnä toissijaisista tunnistetekijöistä, on arvioitava muita tukevia tekijöitä, ennen kuin tunnistaminen voidaan todentaa. (Interpol 2018: Annexure 7, 4.)

Tunnistamista varten kootaan erillinen ryhmä, johon kuuluvat tutkinnasta vastaava poliisi, uhrintunnistuksesta vastaava poliisi, oikeuslääkäri sekä oikeushammaslääkäri. Tunnistusryhmä vertailee ja analysoi saamiaan tietoja keskenään, ja kun he saavat mielestään riittävän varman tunnistuksen henkilöstä, he siirtävät tätä koskevat asiakirjat tunnistusraadille. Tunnistusraati tekee lopullisen

päätöksen ja arvioinnin henkilön tunnistamisesta. (Vuorisalo 2019, 24-25. Shalev Greene ym. 2017, 206.)

Tunnistusraati on poliisin johtama ja se koostuu eri asiantuntijoista. Raadin tehtävänä on joko vahvistaa tai hylätä tunnistusryhmän esittämä tunnistusehdotus. Jokaisesta varmistetusta tunnistuksesta laaditaan oma pöytäkirjansa ja kun henkilöllisyydestä ollaan varmoja, allekirjoitetaan tunnistusraadin toimesta todistus oikeuslääkärille. Tämän todistuksen myötä oikeuslääkäri kirjoittaa vainajalle kuolintodistuksen ja antaa hautausluvan. (Vuorisalo 2019, 25.)

Miksi uhrintunnistaminen sitten on niin tärkeää? Tähän kysymykseen vastataan hyvin ja ytimekkäästä Kuulusteluhuone- podcastissa, jossa eräässä tapauksessa omaiset tunnistivat kaksi vainajaa ristiin. Omaiset olivat varmoja ulkoisten piirteiden perusteella, että kyseessä on heidän perheenjäsenensä. Kuitenkin myöhemmin uhrintunnistusprosessin edetessä todettiin DNA:n ja hammastietojen perusteella, että uhrien henkilöllisyydet olivatkin juuri toisinpäin. Tämä osoittaa selkeästi sen, että visuaalinen tunnistaminen ei ole tarpeeksi varma tapa tunnistaa vainajaa. (Zareff ym. 2020, Kuulusteluhuone podcast.) Tavoitteena on saada tuntematon vainaja oikeiden omaisten haltuun, jotta he voivat laskea rakkaansa asianmukaisesti haudan lepoon.

6.10 Omaispoliisitoiminta

Omaispoliisitoiminta perustuu siihen, että uhrin omaisilla on aina saatavilla mahdollisimman ajantasaista tietoa tunnistusprosessin edistymisestä tai kyseessä olevan rikoksen selvittämisen etenemisestä (Kantanen 2022, www.huoma.fi) Pähkinänkuoressa omaispoliisi toimii yhdyshenkilönä poliisin ja uhrin omaisten välillä. Kuten Interpol ohjeistaa oppaassaan, omaisilla tulisi olla yksi tai useampi tietty poliisikontakti, joihin he voivat tarvittaessa ottaa yhteyttä. Tähän suositellaan käytettäväksi niitä poliiseja, jotka ovat olleet omaisten kanssa tekemisissä AM-tietojä kerätessä. (Interpol 2018: Annexure 6, 3.)

Omaispoliisin tehtäviin kuuluu omaisten pitäminen ajan tasalla uhrintunnistustyöstä ja sen vaiheista, omaisten ohjaaminen kriisiavun piiriin ja omaispoliisi on myös tarvittaessa paikalla kun, omaiset käyvät katsomassa vainajaa oikeuslääketieteenlaitoksella. Poliisi myös luovuttaa vainajan omaisuuden tämän omaisille. Lisäksi omaispoliisi keskittyy laadukkaiden AM-tietojen keräämiseen ja toimii omaisten ja DVI-yksikön välisenä yhteyshenkilö. Keskusrikospoliisi on laatinut lomakkeita, joita käytetään heti omaispoliisitoiminnan alusta alkaen. Tällaisia lomakkeita ovat esimerkiksi ”Tiedoksi kadonneen omaisille”, ”Omaistietolomake” sekä ”Uhrilomake”. Pääasiassa omaispoliisit eivät osallistu muihin uhrintunnistustehtäviin. (Vuorisalo 2019, 23. Poliisi, DVI-Uhrintunnistustoiminta.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Uhrintunnistamisprosessi tehdään ennen kaikkea kunnioituksesta vainajaa sekä hänen omaisiaan kohtaan. Tarkoituksena on saada vainaja viimeiselle matkalleen oikeiden ihmisten käsissä. Jokaisen ihmisen oikeuksiin kuuluu tulla haudatuksi oikealla nimellä ja omien perheenjäsenten toimesta.

Tunnistamisprosessin tavoite on saada selvitettyä mahdollisimman tarkasti vainajan henkilöllisyys, jotta hänelle voidaan myöntää kuolintodistus sekä hautauslupa. Prosessi voi paikoin kestää pitkäänkin, joten omaisten tiedottaminen ja heidän kanssaan kommunikointi poliisin puolelta on ensiarvoisen tärkeää. Kun onnettomuuden uhrin tunnistamisen jälkeen julistettu kuolleeksi, helpottuu omaisten osuus vainajan asioiden hoitamisen kanssa. Kuitenkin varmasti tärkein asia tunnistamisessa omaisten näkökulmasta on se, että he saavat tiedon siitä mihin heidän perheen jäsenensä on menehtynyt ja mitä todellisuudessa on tapahtunut. He saavat rauhan asian kanssa ja voivat aloittaa suruprosessin.

Uhrintunnistus jaetaan neljään vaiheeseen, joita noudatetaan poikkeuksetta. Nämä neljä vaihetta ovat 1) suuronnettomuuspaikalla työskentely, 2) PM-tietojen kerääminen eli ruumiinavaus, 3) AM-tietojen kerääminen eli omaisten ja läheisten haastattelut ja 4) tietojen yhteensovittaminen. Jotta tunnistusprosessi pysyy laadukkaana, on tärkeää, että jokainen uhrintunnistustoimintaa tekevä henkilö on tietoinen käytettävästä protokollasta ja on koulutettu tätä varten.

Tuntematon vainaja voidaan tunnistaa käyttämällä Interpolin laatimaa uhrintunnistusjärjestelmää, joka on kansainvälisesti tunnustettu. Kun tunnistustyötä tekevät alan asiantuntijat kuten poliisi, oikeuslääkäri ja oikeushammaslääkäri, on vainajan tunnistaminen täysin mahdollista. Yksikään viranomainen ei pysty tunnistustyöhön yksin, vaan se vaatii tarkkaa ja laadukasta yhteistyötä sekä yhteneväistä toimintamallia. Vainaja voidaan tunnistaa esimerkiksi DNA:n, sormenjälkien ja hammastietojen perusteella, vaikka kyseessä olisi vain jäännös tai pieni osa kadonneesta henkilöstä tai vainajasta. Tämä pohjatyö perustuu PM-tietojen tarkkaan keräämiseen.

Omaisten rooli on myös erittäin tärkeä tunnistuksen kannalta. Heiltä saadaan ajantasaisinta ja luotettavaa tietoa kadonneesta henkilöstä tai vainajasta, mikä tuo lisätietoja ja vahvistusta tunnistamiselle. Tarkoituksena on siis kerätä henkilön elinaikaisia tietoja. Joskus uhreilla ei ole omaisia ollenkaan, jolloin esimerkiksi uhrin kotoa kerätty data voi olla hyvin arvokasta. AM-tietojen kerääminen omaisilta haastatteluiden avulla on etenkin omaisille usein rankka prosessi, joten tahdikkaus ja hienotunteisuus on avain onnistumiseen tässä vaiheessa.

Kun tunnistamisprosessi etenee vaiheeseen, jossa kerättyjä tietoja voidaan alkaa vertailemaan, kootaan erillinen tunnistusryhmä ja tunnistusraati. Näiden ryhmien avulla kadonnut henkilö tai tun-

nistamaton vainaja voi mahdollisesti saada vahvistetun henkilöllisyyden, jonka myötä voidaan myöntää hautaamislupa sekä laatia kuolintodistus.

8 POHDINTA

Työharjoitteluni aikana sain osallistua poliisiasemamme DVI-ryhmän mukana heitä koskeviin koulutuspäiviin. Ensimmäinen koulutuspäivä pidettiin Turun oikeuslääkinnän toimipisteellä, jossa opetimme käytännössä, miten tunnistamisprosessi etenee ruumiinavauksessa. Toisena koulutuspäivänä pääsin mukaan seuraamaan poliisiasemamme DVI-yhdyshenkilöiden saamaa koulutusta.

Ensimmäisessä koulutuksessa Turussa meitä odottivat kollegat Turun poliisiasemalta, oikeuslääkäreitä sekä obduktioteknikoita. Paikan päällä kävimme ensin nopean briiffin siitä, mitä päivä tulee pitämään sisällään ja sen jälkeen meidät jaettiin kahteen ryhmään ruumiinavausta varten.

Yhteyshenkilöiden koulutuspäivässä meille esiteltiin päivän aluksi eräs rikostapaus, jossa uhrintunnistusjärjestelmää käyttäen oli saatu tunnistettua liki 30 vuotta vanha vainaja. Koulutuspäivässä kävimme läpi, miten AM- ja PM-tiedot täytetään lomakkeille oikealla tavalla ja millaisista kaavakeista todellisuudessa on kyse.

Koulutuspäivät olivat mielestäni kokemuksena ja koulutuksena erittäin ainutlaatuisia ja hyödyllisiä. Aihe on itsessään sellainen, että vaikka sitä kuinka yrittäisi paperille selittää, oppiminen tapahtuu vasta käytännön työssä. Koulutuksissa tunnistamisprosessia käytiin läpi juuri niin kuin tässä tutkimuksessa toimintamallia on avattu. Oli myös hienoa nähdä, miten saumattomasti yhteistyö sujui eri ammattilaisten kesken.

Oma mielenkiintoni DVI-toimintaa kohtaa heräsi kiinnostuksestani kuolemansyöntutkintaa kohtaan. Kyseessä on hyvin laaja kokonaisuus, jossa tarvitaan monta eri ammattilaista ja vapaaehtoista poliisia tekemään kyseistä työtä. Tällä hetkellä Suomessa DVI-ryhmässä työskentely ei ole kenenkään kokopäiväistä työtä, vaan sitä tehdään oman työn ohella aina silloin kun tarvetta ilmenee.

Keskustelimme koulutusryhmän kanssa paljon siitä, mitä kaikkea esimerkiksi suuronnettomuudessa tulleiden uhrien tutkiminen ja tunnistaminen vaatii. Suomessa resurssit ovat tämän toiminnan osalta hyvin rajalliset, jos verrataan maailman mittakaavassa. Keskustelua herätti esimerkiksi se, kuinka tärkeää on saada apua muilta Suomen poliisilaitoksilta suuronnettomuuden sattuessa. Usein tekniikan henkilöstön saatavuus voi olla haastavaa, kun he ovat kiireisiä itse onnettomuuspaikan tutkinnassa. Tämän vuoksi heidän osallistumisensa ruumiinavauksen tarpeellisiin toimenpiteisiin voi olla hankala järjestää.

Itse opin paljon uhrintunnistuksen käytännön toteutuksesta, ja mielestäni tämä on sellainen osa-alue, mikä pitäisi olla jokaisella poliisilla hallussaan. Mitä enemmän osaavia käsiä tällaiseen toimintaan saadaan sitä laadukkaampaa ja tehokkaampaa työtä saataisiin tehtyä. Ongelma piileekin varmaan siinä, että DVI-toimintaa voi olla vaikeaa kehittää Suomessa niin hyvälle tasolle kuin se muualla Euroopassa on, koska tätä työtä tehdään muun työn ohella. Jos toiminnan kehittämiseen olisi omat resurssinsa, voisi harppaus kehityksessä tapahtua nopeastikin. Olen siksi itse sitä mieltä, että DVI-toimintaan tulisi kouluttaa enemmän poliiseja, jotka olisivat kyseisen osa-alueen ammattilaisia.

Sen lisäksi, että ammattiosaajia tulisi kouluttaa lisää, DVI-toiminnan opetusta tulisi sisällyttää myös poliisin AMK-opintoihin. Tämä aihe on monille vieras ja sellaisena se pysyykin niin kauan, kunnes koulutuksia ja opetusta aiheesta ei järjestetä. Ongelma on siinä, että on vaikeaa kiinnostua aiheesta, jos ei edes tiedä sen olemassaolosta.

8.1 Itsearviointi

Pääasiallinen tavoitteeni opinnäytetyön aiheen valinnassa oli varmistaa, että olin aidosti kiinnostunut aiheestani tutkimuksen tekemisen alusta loppuun asti. Tässä onnistuin hyvin ja sain syvennyttyä aiheeseeni perusteellisesti.

Olin laatinut aikataulun, jonka mukaan itse tutkimustyön kirjoitusprosessi alkoi vasta sen jälkeen, kun olin lukenut Interpolin oppaan ja käynyt DVI-ryhmän koulutuspäivät kokonaisuudessaan. Näiden jälkeen työn aloittaminen oli suhteellisen helppoa ja vaivatonta, eikä minun tarvinnut pohtia, mistä aloittaa. Aikataulun laadin sellaiseksi, että aikaa on riittävästi ja työn tekeminen ja taustatyöt alkoivat jo varhain keväällä. Kun sain aloitettua työni tekemisen suhteellisen ajoissa, huomasin ettei stressiä työn etenemisestä tullut.

Työn päätavoitteena oli tuottaa kattava ja selkeä katsaus uhrintunnistustoiminnasta ja mielestäni tässä onnistuttiin. Sain avattua työssä kaikki olennaiset seikat, eikä mitään tärkeää jäänyt tutkimuksesta pois. Huomasin myös työtä tehdessäni, että lähes kaikki lähteet noudattivat Interpolin ohjeistusta eikä näissä tullut ristiriitoja vastaan. Tämä viittaa osaltaan siihen, että kyseinen DVI-ohjeistu soveltuu hyvin eri maiden lainsäädäntöön.

Alun perin olin suunnitellut tekeväni itse haastatteluita, mutta laajan lähdemateriaalin vuoksi päädyin tekemään työn dokumenttianalyysinä. Tutkimusmenetelmän valinta oli melko selvää, kun haastattelut jäivät pois tutkimuksesta. Kuitenkin huomasin, että kyseisestä tutkimusmenetelmästä on suhteellisen vähän kirjoitettu, joten dokumenttianalyysistä kertova osuus jäi hieman suppeaksi.

Tästä huolimatta sain mielestäni sisällytettyä kaiken olennaisen tutkimusmenetelmän avaamisesta tähän työhön.

Tutkimuksen tekemiseen oli helppo syventyä, kun olin itse saanut käytännön koulutusta tunnistus-toiminnasta. Opin ymmärtämään ja tulkitsemaan lähdemateriaalini sisältöä paremmin ja ymmärryk-seni kasvoi koko tutkimusprosessin ajan. Aluksi olin hieman jännittynyt siitä, että suurin osa lähteis-täni oli englanniksi. Tämä ei lopulta kuitenkaan haitannut työn tekemistä vaan antoi sen tekemiselle uutta näkökulmaa ja käännoistyön tekeminen syvensi osaamistani aiheen ympärillä. Olin erittäin tyytyväinen siihen miten monipuolisia lähteitä sain käyttöni.

Tutkimuksen sommittelun ja rakenteen kanssa oli aluksi ongelmia, koska en ollut varma missä jär-jestyksessä asioiden olisi hyvä olla. Sain kuitenkin koko kirjoittamisprosessin ajan korjauksia, jotka auttoivat etenemään vaihe vaiheelta. Koin erittäin hyödylliseksi nimenomaan sen, että uskaltaa pyytää korjauksia työn raakaversioon, sillä on ikävää lähteä tekemään suuria korjauksia jo melkein valmiiseen työhön. Kirjoitusprosessi oli itsessään mukavaa, sillä aihe saattoi viedä minut menses-sään moneksi tunniksi.

Aihetta voisi mielestäni tutkia lisää vielä siitä näkökulmasta, miten DVI-toimintaa voisi Suomessa kehittää ja mitä tämä vaatisi käytännössä. Lisäksi voisi tutkia kouluttautumismahdollisuuksia DVI-toiminnan osalta tai keskittyä tarkemmin jonkin tietyn tunnistusmenetelmän sisältöön (esim. DNA) oikeuslääketieteen näkökulmasta.

8.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksessa käytettyä lähdemateriaalia on tarkasteltu kriittisesti ja on huolehdittu siitä, että läh-teet ovat ajantasaisia sekä luotettavia. Internetistä löytyneiden lähteiden sisältöä on arvioitu sen perusteella, kuka artikkelin on kirjoittanut, ketkä ovat antaneet haastatteluja ja mikä taho ylläpitää lähteenä käytettyä verkkosivustoa. Tutkimuksessa on keskitytty käyttämään alan asiantuntijoiden luomia materiaaleja tai antamia haastatteluja. Aihe on itsesäänkin sellainen, että kaikki luotettava tieto on saatavilla esimerkiksi poliisilta ja terveyden- ja hyvinvoinnin ammattilaisilta.

Lähdemateriaalina on käytetty julkisia lähteitä, joten niissä esiintyvien henkilöiden nimet on julkais-tu tutkimuksessa siltä osin, kun ne on julkaistu alkuperäisessä lähteessä. Tutkimuksen lähteet on valittu siten, että ne tukevat tutkimuskysymyksiä eivätkä ole ristiriidassa keskenään.

Tutkimuksessa ei ole käytetty itse luotuja haastatteluja, joten näin ollen ei ole vaaraa siitä, että ih-misten nimiä julkaistaisiin väärin perustein. Myös koska tutkimuksen lähteinä on käytetty jo valmiik-si julkaistuja haastatteluja, väärin tulkitsemisen mahdollisuus on minimoitu.

Tutkimuksen tulokset ovat laadukkaita sekä luotettavia ja tutkimuksessa käytetyt tiedot ovat tarkistettavissa lähdeluetteloon merkityistä paikoista.

9 LÄHTEET

Asetus kuolemansyyn selvittämisestä 21.12.1973/948.

Interpol 2018. DVI Guide, Part A.

Interpol 2018. DVI Guide, Part B – Annexure 4

Interpol 2018. DVI Guide, Part B – Annexure 5

Interpol 2018. DVI Guide, Part B – Annexure 6

Interpol 2018. DVI Guide, Part B – Annexure 7

Interpol Disaster Victim Identification 2023. Luettu 15.8.2023. Saatavissa:

<https://www.interpol.int/How-we-work/Forensics/Disaster-Victim-Identification-DVI>

Kantanen, T. 2022. Keskusrikospoliisi huomioi uhrien omaiset. Luettu 1.6.2023. Saatavissa:

<https://www.huoma.fi/blogi/2022/omaispoliisitoiminta/>

Kiiski, K. 2009. Poliisin rooli kuolemansyöntutkinnassa. Tampere.

Kuulusteluhuone: DVI-yksikkö mukana vainajan viimeisellä matkalla. Julkaistu: 20.2.2020. Viitattu 25.5.2023. Saatavissa: https://www.youtube.com/watch?v=G_IMQ_co2OI

Laakso, S. 2017. ”KRP:n alaisuudessa toimii erikoisyksikkö, joka pystyy tunnistamaan vaikka kuinka pahoin ruhjoutuneen vainajan henkilöllisyyden” IltaSanomat. Viitattu 13.6.2023. Saatavissa:

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005365722.html>

Laki kuolemansyyn selvittämisestä 1.6.1973/459.

Laki kuolleeksi julistamisesta 4.3.2005/127.

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2021. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liike toimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Poliisi. DVI-Uhrintunnistustoiminta. Luettu 21.6.2023. Sisäinen lähde.

Poliisihallituksen kirje. Poliisitutkinta kuoleman johdosta. POL-2016-1530

Poliisihallituksen ohje. Poliisin uhrintunnistustoiminta. POL-2017-15821

Poliisi. Kuolemantapaukset. Luettu 25.5.2023. Saatavissa: <https://poliisi.fi/kuolemantapaukset>

Poliisi. Mitä Keskusrikospoliisi tekee? Luettu: 20.8.2023. Saatavissa: <https://poliisi.fi/mita-keskusrikospoliisi-tekee>

Shalev Greene, K., Alys, L. 2017. Missing Persons. A Handbook of Research. Lontoo & New York: Routledge.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus kuoleman toteamisesta 27/2004.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040027>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kuolemansyyn selvittäminen. Luettu 25.5.2023. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/oikeuslaakinta/kuolemansyyn-selvittaminen>

Vilka, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House Oy.

Vuorisalo, P. 2019. Suomen Uhrintunnistusoppaan laatiminen. Luettu 15.5.2023. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/191735/Vuorisalo.pdf?sequence=2&isAllowed=y>